

YAŞAM HAKKI İÇİN TAHLİYE: KORONA VİRÜSÜ SEBEBİYLE GETİRİLMESİ DÜŞÜNÜLEN CEZA İNFAZ İNDİRİMİ

Doç. Dr. Murat Volkan Dülger*

Av. Ruhsar Köse*

Korona Virüsün (COVID-19) neden olduğu küresel salgın hem ülkemizde hem de tüm dünyada insan sağlığı ve yaşamını tehdit ediyor. Dünya Sağlık Örgütü korona virüsü nedeniyle “pandemi” (dünyada yaygın salgın) ilan etti. Nitekim ülkemizde de maalesef her gün vaka ve ölüm sayısı artıyor. Virüsün neden olduğu hastalığa henüz bir tedavinin bulunamamış olması da toplumun her alanında büyük endişe ve tedirginliği beraberinde getiriyor. Ancak ülkemizde yetkililerin gereken önlemleri erken alması ve halkın büyük bir çoğunluğunun da bu önlemlere “görece” uyması ve desteklemesi, “en azından şimdilik”, ülkemizde İtalya örneği gibi bir durumun yaşanmasını önlemekte. Hem kamu hem de özel sektörde herkesin kendi üzerine düşün tedbirleri elinden geldiğince almaya çalıştığını görmekteyiz.

İşte Adalet Bakanlığı, Barolar ve avukatlık büroları vb. adalet sisteminde yer alan kurum ve bireyler de elinden gelen önlemleri almaya çalışıyorlar. Bu kapsamda Hakimler ve Savcılar Kurulu’nun 13.03.2020 tarihli bildirgesi ve önerileri doğrultusunda, tutuklu ve acil işler haricinde duruşmaların 14 Nisan’a kadar yapılmayacağına, tutuklu olan dosyalarda ise sanıkların adliyeye getirilmeden cezaevinden SEGBİS sistemi ile bağlantı sağlanarak duruşmalara katılmalarına karar verilmiş durumda. Özellikle cezaevinden getirilen ya da sevk edilen tutuklular yönünden virüs tehlikesinin telafisi güç ve imkânsız zararlara yol açacağını da

* Avukat, Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, volkan.dulger@dulger.av.tr

* Avukat, L.L.M, İstanbul Barosu, ruhsar.kose@dulger.av.tr

belirtmek isteriz. Bizler de hukukçu olarak alınan kararların yerinde olduğunu, duruşmaların ertelenmesinin, tutukluların cezaevinden getirilmemesinin, birçok hukuk bürosunun evden çalışma sistemine geçmesinin son derece yerinde ve etkili önlemler olduğunu düşünüyoruz.

Çeşitli medya organlarında, korona virüs salgını riski nedeniyle cezaevlerindeki tutukluların durumu ve buna ilişkin yeni ceza infaz düzenlemesi yapılacağına dair Adalet Bakanlığı'nın çalışma yaptığına yönelik haberler yer alıyor. Hatta bu konuda iktidar partisinin karar aldığı, diğer partilerin de bu kararı desteklediğine ilişkin görüşler bulunuyor. Söz konusu haberleri incelediğimizde düzenleme ile birlikte; ceza infaz sisteminde yapılacak değişiklik ile virüs bulaşmadan yaklaşık 100 bin mahkûmun ve/veya tutuklunun tahliyesinin öngörüldüğü, **terör suçu, örgütlü suçlar, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, cinsel istismar, kasten adam öldürme ile mükerrer suçlar hariç olmak üzere** cezalarda oransal indirime gidileceği, bu yolla cezaevlerindeki doluluk oranı düşürülerek virüsün yayılma riskinin en aza indirileceğini söylenmekte. Bu teklife bir diğer alternatif olarak **terör suçları dışında kalan diğer tüm suçlara belli oranda indirim** yapılacağı da tartışılmakta.

Öncelikle belirtmeliyiz ki, adı açıkça “af” olsun ya da olmasın, çeşitli torba kanunlarla ya da İnfaz Kanunu’na dönemsel olarak getirilen birtakım ceza indirimi içeren düzenlemelerle kısmi af uygulamalarının yapılmasına, bu yolla toplumda “cezasızlık” algısı yaratılmasına ve ceza adaleti sisteminden beklenen “suç işleyen kişinin cezalandırılacağı” inancı ve güveninin yok edilmesine tümüyle karşıyız. Ayrıca kriminolojik değerlendirmeler ve ceza bilimi açısından bazı suçları işleyen kişilerin mahkûmiyet sürelerinden çok daha erken olarak ve ceza adaletinden beklenen ıslah mekanizması tam olarak çalıştırılmadan tahliye edildikleri durumlarda, bu kişilerin aynı ya da farklı suçları tekrar işlediği görülmektedir. Özellikle ABD’de çok sayıdaki kriminolojik araştırmada, “hırsızlık”, “uyuşturucu ticareti”, “cinsel saldırı ve istismar” ile “kadına yönelik şiddet” suçlarında bu bulgulara istatistiksel olarak yer

verilmekte ve bu suçlarda rehabilitasyonun ve sosyalleşmenin zor ve geç olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla cezasızlık hem sosyolojik hem de kriminolojik açıdan sorunlar meydana getirmektedir.

Ancak özellikle tutuklama tedbirinin uygulamasında, kişi hak ve özgürlüklerin özüne zarar verecek şekilde keyfi kararlara, uzun yargılama, dört-beş aya varan duruşma ertelemelerine ve oldukça uzun tutukluluk sürelerine maalesef sıklıkla rastlamaktayız. Bu amacı aşan uygulamalar elbette ki 1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile güvence altına alınan kişi özgürlüğü ve güvenliği ile adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmekte, tutuklu kişi ve yakınları yönünden telafisi güç ve imkânsız zararların doğmasına neden olmaktadır. Ancak ülkemiz ceza adalet sisteminin kanayan bir yarası olan “tutuklama” tedbirindeki bu keyfilik ve kötü uygulama CMK m. 100’ün neredeyse “tutuklamayın” diyecek kadar sıkı olan şartlarına rağmen devam etmektedir.

Bu bağlamda, içinde bulunduğumuz insan sağlığını ve hayatını küresel boyutta etkileyen virüs salgını karşısında ülkemizde cezaevlerinin doluluk oranları da gözetildiğinde, yapılması düşünülen düzenlemenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa ile güvence altına alınan kişilerin “yaşam hakkı ve vücut bütünlüğü” kapsamında oldukça gerekli ve yerinde olduğunu, aksi halde telafisi olmayan büyük kayıpların yaşanacağını, bu kayıpların toplumun büyük bir kısmına da etki edeceğini düşünmekteyiz.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.2/1’e göre; *“Herkesin yaşam hakkı, yasa tarafından korunacaktır. Hiç kimse, yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan ötürü hakkında bir mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet hükmünün ardından bu yaptırımın infaz edilmesi dışında, yaşamından kasıtlı olarak yoksun bırakılmayacaktır”.*

1982 Anayasası m.17/1’e göre; *“Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir”.*

Kanaatimizce ceza infaz indirimine yönelik alınacak bu tedbirler, özellikle uzun süreli tutuklu kişi/kişiler yönünden günümüzde tutuklamanın adeta hukuka aykırı şekilde bir ceza olarak uygulanması da göz önünde bulundurulduğunda, tarafı olduğumuz Uluslararası Sözleşmeler ve Anayasamız ile korunan “yaşam hakkı” kapsamında oldukça yerindedir. Bu düzenleme, ülkemizin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde en çok ihlal kararı aldığı alanlardan biri olan “usulü güvencelerin ihlali” açısından olumlu bir adım olacaktır.

Devletin eğitim, sağlık, adalet, güvenlik ve alt yapı hizmetleri gibi temel kamu hizmetleri sağlaması en önemli yükümlölükleridir. Bir hukuk devleti olmanın en önemli yönü ise adil, hızlı, iyi ve tarafsız işleyen bir hukuk sisteminin kurulması ve işletilmesidir. Ceza adalet sistemi ise bunun önemli bir bileşenidir. İşte böyle bir sistemde yurttaşlar devletten, işlenen suçların gerçek faillerin bulunmasını, bunların adil bir biçimde yargılanmasını ve aldıkları cezaları da uygun şartlarda sonuna kadar çektirilmesini beklemektedirler. Bu her yurttaşın devletten doğal bir beklentisi ve temel hakkıdır. Ancak suç işleyen (mahkûm) ya da suç işlediği iddiasıyla tedbiren özgürlüğü kısıtlanan (tutuklu) kişilerin de sağlıklı bir ortamda yaşama hakları vardır. Bu kişilerin sağlıklı bir ortamda yaşatılması, cezayı ya da tedbiri uygulayan devlet açısından da bir yükümlölüktür. Dolayısıyla böyle bir ortamda:

1. Mahkûm ya da tutukluların yaşam hakkı, bireylerin suçluların cezalarını sonuna kadar çektirilmesine yönelik beklentilerinden daha ağır basan bir haktır,
2. Böyle bir pandemi ortamında, bu mahkûm veya tutuklularla muhatap olan infaz koruma görevlileri, cezaevi çalışanları, iç ve dış güvenliği sağlayanlar, avukatlar ve hem mahkûm ile tutuklar ham de onlarla muhatap olanların aile bireyleri yüksek bir risk altındadır, bu riskin mutlaka azaltılması gerekir,

3. Öte yandan devletin bu kişilerin yaşamını ve sağlığını koruma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Bu tedbirlerin alınmaması halinde cezaevlerinde olası bir salgın durumunda; tutuklu/hükümlüler ile bunların ziyaretçileri, avukatları, infaz koruma memurları ve cezaevi personeli ile bu kişilerin irtibatta olduğu tüm çevresinin etkileneceği, telafisi ve geri dönülmesi mümkün olmayacak zararların doğacağı, en önemlisi de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Anayasa ile mutlak suretle korunan kişilerin “yaşam hakkı”nın ihlal edileceği açıktır.

Sonuç olarak, olağanüstü dönemlerde son çare olarak başvurulması gerektiğini düşündüğümüz bu düzenlemenin yani örtülü de olsa af kurumunun, içinde bulunduğumuz koşullar birlikte değerlendirildiğinde yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Önemle belirtmeliyiz ki, bu düzenleme istisnai olarak uygulanmalı, risk ortadan kalktıktan sonra normal düzene geçilmeli, indirimler kalıcı olmamalıdır. Özellikle infaz sürelerinin kalıcı olarak indirilmesi, cezaların infazı açısından yukarıda sözünü ettiğimiz sakıncaların ortaya çıkmasına yol açacaktır.